

Küreselleşmenin Savaş Teknikleri Üzerindeki Etkisi: Hibrit Savaş ve İstihbarat¹

Çetin YOLDAŞ

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı,
Doktora Öğrencisi, yoldascetin@gmail.com

Özet

Bu çalışmanın temel amacı, son yıllarda güvenlik çalışmaları literatüründe sıkça tartışılan ve asimetrik savaş unsurlarını içeren 'hibrit savaş' kavramı ile istihbarat arasındaki ilişkiye odaklanarak, bu alanda gerçekleştirilecek ileri düzey araştırmalar için teorik ve kavramsal bir çerçeve sunmaktır. Bu bağlamda çalışma, 'Hibrit savaşın yapısal doğası nasıldır ve bu savaş doktrininde istihbaratın işlevsel rolü artmakta mıdır?' sorusuna, 2006 İsrail-Hizbullah Savaşı örneği üzerinden vaka analiziyle yanıt aramaktadır. Çalışma kapsamında, farklı saldırı unsurlarının senkronize biçimde yürütüldüğü hibrit savaşın temelde yeni unsurlar barındırmadığı; ancak bu unsurların özgün taktik ve stratejilerle kullanılmasının, savaşın karakterini dönüştürdüğü tespit edilmiştir. Ayrıca, bu tür yüksek belirsizlik içeren asimetrik çatışma ortamlarında tehdit spektrumunun genişlemesiyle birlikte, istihbaratın hem erken uyarı hem de karar destek mekanizmaları açısından kritik bir konum kazandığı ve bu durumun istihbarat kurumlarının yükünü ve sorumluluğunu anlamlı ölçüde artırdığı değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Güvenlik, Savaşın Dönüşümü, Hibrit Savaş, İstihbarat

The Effect of Globalisation on War Techniques: Hybrid Wars and Intelligence

Abstract

The main purpose of this study is to provide a theoretical and conceptual framework for further research in this field by focusing on the relationship between intelligence and the concept of 'hybrid warfare', which has been frequently discussed in the security studies literature in recent years and includes elements of asymmetric warfare. In this context, the study examines the question 'What is the structural nature of hybrid warfare and is the functional role of intelligence increasing in this war doctrine?' It seeks to answer this question through a case study analysis of the '2006 Israel-Hezbollah War'. The study finds that hybrid warfare, in which different attack elements are conducted synchronously, does not contain fundamentally new elements; however, the use of these elements with unique tactics and strategies transforms the character of the war. Furthermore, with the expansion of the threat spectrum in such highly uncertain asymmetric conflict environments, intelligence has gained a critical position in terms of both early warning and decision support mechanisms, significantly increasing the burden and responsibility of intelligence agencies.

Keywords: Globalisation, Security, Transformation of War, Hybrid Wars, Intelligence

¹ Bu makale yazarın 2019 tarihli, 'YENİ SAVAŞLARDA İSTİHBARAT TEŞKİLATLARININ ROLÜ: HİBRİT SAVAŞ ÖRNEĞİ' başlıklı yüksek lisans tezinden elde edilmiştir.

Giriş

Tarih sahnesi içerisinde insanoğlunun kolektif yaşama geçişi ile birlikte dünyada mücadeleler ve savaşlar da başlamıştır. Bu savaşlar tarih boyunca farklı formlarda meydana gelmiştir. Dönemsel olarak incelendiğinde savaşlar nizami savaşlar ve gayr-ı nizami savaşlar olarak ya da ikisinin birlikte gerçekleştiği birleşik savaşlar şeklinde meydana gelmiştir. 21.yy’da özellikle de Soğuk Savaştan sonra savaşlar, geleneksel anlayıştan uzaklaşarak konvansiyonel formlarla birlikte asimetrik savaşların da yaşandığı bir sürece girmiştir. Bu asimetrik ortam içerisinde ‘hibrit savaş formu’; yani enformasyon harekâtı, siber alan, ekonomi, diplomasi, propaganda, terörizm ve istihbarat gibi unsurların yer aldığı savaş tekniği (Hoffman, 2007; McCuen, 2008; Mansoor, 2012; Freedman, 2014; Glenn, 2016; Johnson, 2018) tartışılmaya başlanmıştır.

Küreselleşme süreci ile birlikte iletişim, ulaşım ve diğer teknolojik alanlardaki gelişmeler neticesinde savaşlar daha karmaşık ve tehlikeli bir hal almaya başlamıştır. Böyle bir ortamda devletler için önemli bir güç olan istihbarat ve istihbarat faaliyetlerini yürüten teşkilatlar/kurumlar ise, bu senkronizasyon içerisindeki yeri hep tartışılmıştır. Özellikle içerisinde kimlerin nasıl bir motivasyonla yer aldığı bilinmediği çatışmalar, askeri ve askeri olmayan konularda istihbarat teşkilatlarının gerçekleştirdiği operasyonlar ve sağladığı kaynaklar devletlerin birbirine karşı üstünlük sağlama noktasında büyük önem arz etmektedir. Bu anlamda savaş ve istihbarat konuları ve ikisi arasındaki ilişki geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemli bir inceleme alanı olmaktadır.

Soğuk Savaş’ın sonra ermesiyle birlikte iki kutuplu dünya düzeninin bozulması, bunun yerine çok kutuplu, anarşik uluslararası sistemin hâkim olduğu bir dönemin başlaması beraberinde savaş olgusu üzerinde de değişiklikler getirmiştir. Bu bağlamda çalışmada savaş olgusunda gerçekleşen değişimler hibrit savaş özelinde incelenmiş ve bu savaş formuyla istihbaratın rolü üzerine odaklanılmıştır. Hibrit savaşın yapısal doğası nasıldır ve bu savaş doktrininde istihbaratın işlevsel rolü artmakta mıdır? sorusuna cevap aranmıştır. Buradan hareketle çalışmanın temel hipotezi; istihbarat yapılanmasının kalitesi, savaşlarda başarıyı doğrudan belirlemese de kötü bir yapılanma başarısızlığı tetikleyebilir.

Çalışmada ilk olarak savaş ve istihbarat kavramlarının genel çerçevesi ele alınmıştır. Daha sonra savaş formlarında gerçekleşen dönüşüme değinilmiştir. Çalışmanın devamında hibrit savaş modelinin genel hatları ile birlikte istihbaratın rolü ‘2006 İsrail-Hizbullah Savaşı’ vaka analizi üzerinden değerlendirilmiştir. Burada ilk olarak İsrail’in sahip olduğu güçlü askeri donanım ve

istihbarat yapılanması ile kaçınılmaz bir başarı elde edeceği beklentisine karşılık, Hizbullah'ın hibrit savaş unsurlarını senkronize ve başarılı bir şekilde kullanarak stratejik ve psikolojik bir başarı elde etmiş olmasında rol oynayan unsur ve durumlar incelenmiştir. Çalışmada bilimsel nitelik taşıyan makalelerden, kitaplardan, raporlardan ve çeşitli kurumların resmi internet sitelerinden yararlanılarak bulgular tarihsel bir yaklaşımla ele alınmıştır.

1. Savaş ve İstihbarat Kavramları

Literatürde savaş kavramı üzerine ortak bir tanım yoktur. Savaş kavramı için müşterek bir tanımlamanın yapılamamasının tarihselliği aslında kavramın ve kavramın tatbikinin ne kadar eskiye dayandırılabilirliğini de ortaya çıkarmaktadır. Örneğin Herakletios M.Ö. 500'lü yıllarda, çatışma ve savaşı her şeyin babası olarak nitelendirirken (Uşaklı, 2007), M.Ö. 400–320 yıllarında Sun Tzu, *'Savaş Sanatı'* adlı eserinde; savaşın sadece askeri boyutunun olmadığını ayrıca devlet için hayati öneme sahip olduğunu, devleti ve milleti müşterek bir istikamete sevk eden mükemmel bir var olma çabası olduğunu ifade eder (Tzu, 2008). *'Savaş Üzerine'* adlı eserinde Carl Von Clausewitz ise savaşı; *'düello şeklinde politikanın başka vasıtalar üzerinden devamı ve bunun sonucunda buyruk kabul ettirme kültürü'* olarak tanımlamaktadır (Clausewitz, 1999).

Savaşı konu alan yazında genelde farklı yaklaşımların birbirini tamamlayan bir bütünlük içerisinde ortaya konulamaması, savaş kavramının teorik bir yapı içerisinde incelenmesinin önüne geçmiştir. Bilinen o ki düşünceler ve kabuller kavramlar vasıtasıyla türetilmektedir. Bu bağlamda savaş kavramının sınırlarını ortaya koymak açısından yapılabilecek en genel tarif savaşı, ortada bir barış durumunun bulunmadığı zamanı ifade etmeye kaynaklık etse bile, savaşın ne olmadığına kaynaklık eden bu görüşün savaşın ne olduğunun cevabını tam anlamıyla verebileceğini söylemek iki sebepten dolayı mümkün değildir. Birincisi savaş kavramını barış üzerinden izah edilmeye çalışılması durumunda, barışın kendi içerisinde olumlu barış ve olumsuz barış gibi karmaşık ifadelerin yeni bir tartışmayı ortaya çıkaracak olmasıdır. İkinci sebep ise her gerginlik ortamının savaş kavramını tarif etmek durumunda olmamasıdır. Bu sebeplerden dolayı savaş kavramını tanımlanmak için kavramın dört ana belirleyici özelliğinden bahsetmek mümkündür. Bunlar; i) savaş kuvvet kullanma halidir, ii) savaş düşmanca bir tutum veya eylem içerir, iii) savaş hukuki bir durum yaratır ve iii) savaşın faili devlettir (Varlık, 2013).

Çok eski zamanlardan beri insanlar tarafından kullanılan bir eylem şekli olan istihbarat kavramını tanımlayabilmek ise anlamak ve kavramla ilgili somut veriler ortaya koyabilmek için kavramın sözcük anlamı bakımından ne ifade ettiğini incelemek gerekmektedir. Türkçe’de ‘haber alma’ anlamına gelen istihbarat kavramı etimolojik olarak Arapça kökenlidir ve ‘yeni öğrenilen, haber, bilgi’ manasına gelmektedir (Tılısbık & Akbal, 2006). Sözcük anlamı bakımından bilgi ve haber merkezli olan istihbarat kavramı sürekli bir gelişim içerisinde olmuştur. Başlarda daha çok askeri manada yapılan istihbarat faaliyetleri günümüzde ise başta ekonomik ve politik alanı kapsayacak şekilde yaşamın hemen hemen her alanına yayılmış olduğu söylenebilir (Çınar, 1997).

Hilsman’a (1973) göre istihbaratta üç aşama vardır. Bunlar; verilerin (bilgiler) toplanması, uygun eylemlerin belirlenmesi ve sonuçların politika yapıcılara sunulması’ şeklindedir. Bununla birlikte, bu aşamalar işletme şirketleri veya diğer aktörler için de ortak sayılabilir. Ayrıca Hilsman uygulamada istihbaratı faaliyetlerine göre değil, toplanan bilgi türüyle -askeri, politik ve stratejik-tanımlar (Hilsman, 1973).

Nihai olarak istihbarat, gizli bir şekilde devletlerin veya devlet dışı aktörlerin çıkarlarına, amaçlarına ve değerlerine zarar verme kapasitesine ve niyetine sahip olanların sırlarını toplamaya adanmış bir organizasyondur. Bu anlamda istihbarat bir süreçtir ve bu süreç bir başlangıç ve bir sonuç içermektedir. Devlet ve devlet dışı aktörlerin geleceğe dair bir tehdidin var olabildiğini düşündüğü sürece istihbarat süreçleri de var olacaktır (Çınar, 1997).

Devletler uluslararası sistemdeki tek aktör değildir ve gittikçe artan bir şekilde bir ülkenin dış politikası; uluslararası kuruluşlar, çok uluslu şirketler, ittifaklar, bölgesel kuruluşlar ve diğer uluslararası aktörlerle etkileşimleri içerecek şekilde ülkelerle ilişkilerin ötesine geçmektedir. Dış politikayı kabul etmek ve uygulamak, askeri stratejileri planlamak ve silahlı kuvvetleri düzenlemek, diplomasi kurmak, silah kontrol anlaşmalarını müzakere etmek veya uluslararası örgütlenme faaliyetlerine katılmak için devletler geniş bilgilere gereksinim duymaktadır. Bu gerekliliklerin bir sonucu olarak, birçok hükümet, tehlikelerin ve belirsizliklerin mevcut olduğu bir dünyada hayatta kalmak için bir tür istihbarat kabiliyetini korumaktadır. Bu anlamda istihbarat, siyasi (ve askeri) gücün korunması ve genişletilmesi için esastır. Böyle olmasına rağmen uygulamada istihbarat, politikanın belirlenmesini nadiren etkiler. Ancak bununla birlikte, sıklıkla politikaların yürütülmesini etkiler. Bu bağlamda istihbarat desteği dış politika uygulamalarına

kesinlik ve güven katarak sürece pratiklik verir ve odağı mevcut genel sonuçlara çeker (Peterson, 1988).

Aslında istihbarat, politik gücün korunması ve genişlemesi için çok önemlidir ve pratikte istihbarat, politikanın belirlenmesini etkilemektedir. Karar vericiler mevcut istihbarat analizi ve organizasyonları sayesinde daha iyi karar verebilirler. Ayrıca istihbarat varlığının önemli diğer bir nedeni ise siyasi konulardaki belirsizlikleri azaltma amacı olmasıdır (Peterson, 1988).

Konunun karmaşıklığına ek olarak, istihbarat tekniklerinin savaşta ve barışta geniş ve farklı çeşitte dış politika işlevleri için kullanılmaktadır. Uzmanların ihtiyaç duyduğu gizli verileri toplamak amacıyla sabotaj, siyasi suikast, aldatma, paramiliter girişimler ve casusluk yöntemiyle yabancı seçimlere müdahale etmeye kadar uzanan birden çok yöntem kullanılabilir (Handel, 1989). Ülkeler kendilerini ilgilendiren hedeflere yöneldiğinde, ‘ulusal çıkarlarını’ takip etmektedirler. Bu bağlamda ulusal çıkar politikalarının izlenmesinde ülkeler önemli derecede istihbarata ihtiyaç duymaktadırlar (Herman, 1996).

Özetlemek gerekirse devletler, dış politika hedeflerine ulaşmak için çeşitli araçlara sahiptir. Bu araçlar arasında askeri araçlar, nüfuz etme ve müdahale aracı, diplomatik taktikler ve gizli operasyonlar bulunmaktadır. Bir ülkenin bu araçlardan herhangi birini kullanma derecesi, başka bir ülkeyi arzulanan şekilde davranmaya zorlama veya ikna etme kabiliyeti olarak ifade edilebilirken, bu ülkelerin sahip olduğu güce göre değişebilmektedir. Bu anlamda dış politika sürecinde gerçekleştirilen istihbarat faaliyetleri, dış politikayı başarılı bir şekilde uygulamak için ülkeler tarafından geniş çapta kullanılmaktadır. Gerçekleştirilen istihbarat faaliyetleri daha çok ‘gizli eylemler’ şeklinde olmaktadır. Bu konuda Peterson ‘da (1992) bu şekilde gerçekleştirilen faaliyetlerin savaş ve diplomasi gibi araçlara nazaran daha çok karşı konulamaz bir alternatif olabileceğini belirtmiştir. Çünkü açık mücadeleler her zaman daha çok tepkiyle karşı karşıya kalabilmekte ve bunun geri dönüşü ise devletlere ağır bir şekilde olabilmektedir.

2. Savaşın Dönüşümü: Eski Savaş Anlayışından Yeni Nesil Savaş Anlayışına

Savaş olgusu, tarihsel süreç içerisinde sürekli olarak bir değişim-dönüşüm yaşamıştır. Elbette bu değişim-dönüşüm belirli gelişmeler üzerinden şekillenerek meydana gelmiştir. Bu gelişmeler ise konjonktürel esaslara bağlı olmuştur. Bunların başında ise küreselleşme, bilimsel ilerlemeler, teknolojik gelişmeler ve stratejiler yer almaktadır. Bu anlamda ateşli silahlarda barut

kullanılmadan önce savaş daha dar alanda ve kısıtlı imkânlarla yürütülmekteydi. Ateşli silahlarda barutun kullanılmaya başlanmasıyla birlikte kullanılan silahlar çeşitlenerek savaşlar daha geniş alanlara yayılmış ve daha büyük tahribatlara yol açmaya başlamıştır (Eker, 2015). Bundan dolayı ortaya çıkan sonuçta savaşın dönüşümünü etkileyen faktörler; kullanılan silahlar, teknikler, metotlar ve stratejiler olduğu söylenebilir.

Savaş olgusu, genellikle bölgesel ve ekonomik kazanımlar için eski, geleneksel savaştan, savaş ve organize suç arasındaki farkı bulanıklaştıran unsurlar temelinde organize bir şiddet ve terörizme dönüşmüştür. Bu bağlamda savaş olgusunun değişen doğasına yaklaşmak için bir dizi değişken kullanılabilir. Örneğin ilk olarak devletler ve devlet dışı aktörler, kamu veya özel aktörler, terörist gruplar gibi özneler sıralanabilir. İkincisi; ideoloji, bölgesel ayrılma veya maddi birleşme gibi olgular temel nedenler olabilir. Üçüncüsü; çatışmada kullanılan teknolojik silah ve stratejilerdir. Dördüncüsü; politik-ekonomi ve çatışmanın sosyal yapısıyla ilgilidir. Beşincisi ise sivil mağduriyetleri ve zorunlu göç kalıpları dâhil çatışmaların toplumsal, maddi ve manevi etkisidir (Newman, 2004).

Clausewitz'in klasik savaş teorisinde olduğu gibi eskiden beri savaşın başat aktörü olan "devlet iradesi", halk ve ordu kuvvetleriyle bir bütünlük sağlayarak devam etmiştir. Ancak savaşın dönüşümüyle ortaya çıkan yeni savaş teorisinde küreselleşme başat aktör olarak tartışmalara konu olmaya başlamıştır. Bu bağlamda, "yeni savaşlar" terimi, Afrika ve Doğu Avrupa'nın bazı bölgelerinde yirminci yüzyılın son yirmi yılında yeni bir örgütlü şiddet biçiminin ortaya çıktığını ifade eden Mary Kaldor (1999) tarafından ortaya atılmıştır. Kaldor bu çatışmaları bir yandan hızlandırılmış küreselleşme süreçlerinin bir sonucu olarak, diğer yandan Soğuk Savaş döneminin geride bıraktığı güç boşluğunun bir sonucu olarak betimlemektedir. Diğer bir değişle, yeni savaşlar sadece uluslararası veya iç savaşlar ve "düşük yoğunluklu suçlar" olarak değil, aynı zamanda iç ve dış saldırganlık, baskı ve küresel çıkarları içeren yerel çatışmalar olarak tanımlanmaktadır. Kaldor'a göre, yeni savaşlar eski geleneksel savaşlardan; hedefleri ve savaş biçimleriyle ilgili olarak nasıl finanse edildikleri konusunda da farklılık göstermektedir (Kaldor, 1999). Herfried Münkler ise "*Yeni Savaşlar*" adlı kitabında; yeni savaş biçimlerinin ortaklaşa özelleştirme, sivilleşme ve asimetrikleşme ile ortaya çıktığını öne sürerek yeni savaş tezini daha da geliştirmiştir (Münkler, 2010). Bu süreçlerin; devlet yapılarının zayıflaması, savaşçı taraflar olarak devlet dışı

aktörlerin artması, siviller ve savaşçıların farklılaşması da dâhil olmak üzere askeri ve askeri olmayan yönler arasındaki farkların ortadan kalkması ile ivme kazandığını söylenebilir.

Yeni savaş kavramı, temel olarak yeni örgütlü şiddet biçimlerini devletler arasındaki geleneksel savaş anlayışlarından ayırmak için geliştirilmiştir. Eski savaşlar, topraklar üzerinde savaşan düzenli orduları, devletleri veya daha doğrusu hükümetleri içerir. Savaş, bölge kazancının arandığı askeri bir mantığı ve bir rakibin güçlerini ve askeri altyapılarını birincil hedefler olarak takip eder. Savaşın yürütülmesi aynı zamanda, savaş ilanından önce savaşçıların, savaş mahkûmlarının ve sivil nüfusun tedavisi ve ihtiyaçları ile ilgili özel düzenlemelere kadar gayri resmi veya resmileştirilmiş kurallara da saygı duymaktadır (Newman, 2004). Ancak yeni savaşlarda, eski devletlerarası savaşların özellikleri arasında çok belirgin farklar olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Siyasi hesabın, benzer şekilde örgütlü muhaliflere karşı ezici kuvvet savaşları yapmak için devletler, orduları ve ekonomileri inşa etmeleri için motive ettiği eski devlet temelli savaşların kavramsallaştırılmasının, bugünün savaşlarından çok uzak olduğu belirtilirken; yeni savaşların iç ve dış, kamusal ve özel, siyasi ve ekonomik, sivil ve askeri ve hatta savaş ve barış arasındaki farkı bulanıklaştırdığı düşünülmektedir (Holsti, 1996; Kaldor, 1999). Ayrıca savaş biçiminde bu kadar belirgin bir değişime sebep olan faktörler; ‘modernitenin başarısızlığı, küreselleşme ve Soğuk Savaş’ın sona ermesinden sonra gelişen yeni düzen’ (Hoffman, 2007; McCuen, 2008; Mansoor, 2012) şeklinde sıralanmaktadır.

Soğuk Savaş’ın sona ermesi, modernitenin çöküşünü hızlandırdığı gibi küreselleşme sürecini de hızlandırdığı ve önceki iki kutuplu dünya düzenine kıyasla doğal olarak daha az istikrarlı bir güç dağılımı yarattığı düşünülmektedir. Snow'a (1996) göre Soğuk Savaş sırasında gelişen uluslararası sistem yüksek derecede yapılandırılmış ve bir süre sonra yüksek oranda tahmin edilebilir bir ilişki kümesi ortaya çıkmış, süper güçler arasında nüfuz için bir rekabet yaratmıştır (Snow, 1996). Son olarak Soğuk Savaş rejimlerin, bir meşruiyet kaynağı sağlayan küresel mücadele içindeki ideolojik hedeflerini ve rollerini daha da yükseltmiştir.

Genel olarak yeni savaşların karakteristik özelliklerine bakıldığında, bu çatışmaların motivasyon kaynaklarının ve hedeflerinin; devlet yapılarının zayıflaması, küreselleşme süreçleri ve liberal ekonomik dinamiklerin yön verdiği toplumsal dönüşümlerle birlikte yeniden şekillendiği görülmektedir. Bununla birlikte etnik ve dini çatışmalar, yeni savaşların politik ideolojisi değil

karakteristik özelliğidir. Bu, genellikle bir tür kimliğe göre düzenlenen, doğal kaynaklar ve yasadışı ticari girişimcilikler, özel ordular ve suç kartelleri konusunda rekabete yol açar. Siviller giderek daha fazla bilinçli ve kasıtlı olarak yeni savaşların bir nesnesi olarak kullanılırken, aşırılığa ve etnik homojenleşme de yeni savaşların kilit özelliklerindedir (Kaldor, 1999).

3. Yeni Bir Konsept Olarak ‘Hibrit Savaş’ ve Temel Özellikleri

Her savaşta farklılık gösteren bağımsız değişkenler (duygular, olasılıklar ve sebepler vb.) ve yeni teknolojik gelişmeler savaşın karakteri üzerinde büyük etkiye sahip olmaktadır. Clausewitz’e (1999) göre bunlar taktikleri, operasyon aşamasını, askeri stratejiyi ve bazı durumlarda ilgili aktörlerin büyük stratejisini bile etkileyebilmektedir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana silahlı çatışmanın değişen doğasını düşünürken, çeşitli eğilimlerin birleşmesiyle hibrit savaşların ortaya çıktığı gözlenmektedir. Bu anlamda günümüzde savaşın karakterinin değiştiği açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Ordu ve siviller arasındaki geleneksel sınırlar kayboluyorken, siber saldırılar aynı anda hem eylem hem de eylem sağlayıcı kaynak olabilmektedir. Diğer bir faktör ise istihbarat toplanması ve değerlendirilmesidir. Neag’a (2016) göre istihbarat, tarihin bütün savaşlarında çok önemli olmasına rağmen, şimdi daha da önem kazanmaktadır.

Bu unsurları içerisinde barındıran hibrit savaş kavramı genel olarak klasik savaş ve düzensiz savaşların kesiştiği ve karıştığı alanı betimlemek için kullanılmaktadır. Karmaşık olan aktörler, savaşın hem normal hem de düzensiz yönlerinden bileşenleri ve teknikleri kullanarak, yeni bir tehdit olgusunu ortaya çıkarmaktadır. Bu çok modlu aktiviteler farklı birimler tarafından veya aynı birimler tarafından gerçekleştirilebilir. Fakat genellikle sinerjik etkiler elde etmek için esas savaş alanı içerisinde operasyonel ve taktiksel olarak yönlendirilir ve koordine edilir (Mansoor, 2012).

Hibrit savaş, 21.yüzyıldaki savaş durumunun genel bir tanımı olarak çeşitli şekillerde anlaşılmaktadır. Bu anlamda daha çok batılı askeri teorisyenlerin modern savaşların doğasını anlamak için kullandığı bir kavramsal çerçevedir. Hibrit savaş ortamı, terörist veya isyancı ile üniformalı askerin aynı senaryoda birleştiği ve hiçbirinin öncelik kazanmadığı bir çatışma ortamını açıklamaktadır. Her bir aktör çatışmanın taktiksel, operasyonel ve hatta stratejik sonuçlarında eşit

öneme sahip bir rol oynayabilmektedir (Bachmann & Gunneriusson, 2015). Bu anlamda bugünün küresel güvenlik ortamında en yaygın olan çatışma türü olduğu büyük oranda kabul görmektedir

Hibrit savaş kavramı üzerine yapılan tartışmaların temelini attığı kabul edilen Hoffman'a göre *“Hibrit savaşlar hem devletler hem de devlet dışı aktörler tarafından gerçekleştirilebilir. Hibrit Savaşlar; geleneksel yetenekler, düzensiz taktikler ve oluşumlar, ayırım gözetilmeden gerçekleştirilen şiddet eylemleri ve zorlama dâhil olmak üzere terör eylemleri ve cezai düzensizlik gibi çeşitli savaş biçimlerini içermektedir”* (Hoffman, 2007). Hoffman'ın Hibrit Savaş hakkındaki görüşlerini özetlemek gerekirse Hibrit Savaş; aynı anda ve uyarlamalı olarak savaş alanlarındaki hedeflerini elde etmek için geleneksel silahlar, düzensiz taktikler, terörizm ve cezai davranışların kaynaşmış bir karışımını kullanan herhangi bir savaş durumu olarak belirtilebilir. Ayrıca Hoffman ifade ettiği Hibrit Savaş teorisini, üç ana tematik faktörle desteklenmektedir. Bunları; *“araçların yakınlaşması, aktörlerin çoğalması ve savaş biçimlerinin birleşmesi”* şeklinde sıralamaktadır (Hoffman, 2007).

Hoffman gibi McCuen de (2008) Hibrit Savaşların simetrik (veya geleneksel) ve asimetrik yeteneklerin bir kombinasyonunu içerdiğini kabul etmektedir. Bununla birlikte McCuen, savaş alanındaki insanların kontrolünü ele geçirmeye daha fazla odaklanmaktadır. McCuen, *“Savaş sadece fiziksel değil, aynı zamanda savaş bölgesinin yerli nüfusunun kontrolü ve desteği, müdahale eden ulusların yerel cephelerinin desteği ve uluslararası toplumun desteği için daha geniş bir mücadeledir”* demektedir. Yerli halk arasında güvenliği yeniden inşa etmek ve restore etmek, temel hizmetleri, altyapıyı, yerel yönetimi ve ekonomiyi geri yüklemek, hibrit bir savaşı kazanmanın veya kaybetmenin anahtarı olduğunu belirtmektedir.

Freedman (2014), Hibrit Savaşı *“bilgi işlemlerin yaygın olarak kullanılmasıyla birlikte terörizm, isyan ve düzenli mücadele dâhil olmak üzere tüm yelpazenin çeşitli alanlarından güç alan bir yaklaşım”* olarak tanımlamaktadır. Mansoor (2012), Hibrit Savaşı *“hem devlet hem de devlet dışı aktörleri de içerebilecek ortak bir siyasi amaca ulaşmayı amaçlayan geleneksel askeri güçler ve düzensiz birlikleri (gerillalar, isyancılar ve teröristler) içeren bir çatışma”* olarak tanımlamaktadır. Düzensiz kuvvetlerin merkezi olarak yönlendirilmesine gerek olmadığını, ancak çoğu durumda düşman gücüne karşı koymak için kullanılan tutarlı bir stratejinin bir parçasını oluşturduğunu belirtmektedir.

Glenn (2016), Hibrit savaş için; *“eşzamanlı ve uyarlamalı olarak (1) politik, askeri, ekonomik, sosyal ve bilgi araçlarının (2) geleneksel yöntemlerin bir kombinasyonunu kullanan, düzensiz, felaket verici, terör ve yıkıcı/cezai savaş yöntemleri”* tanımını yapmaktadır (Glenn, 2016). İlk bakışta Hoffman'a oldukça benzer bir tanım olduğu anlaşılmasına rağmen, ‘felaket unsuru’ ve ‘askeri olmayan araçların’ dâhil edilmesi aradaki farkı ortaya koymaktadır. Glenn’e göre felaket; nüfus, altyapı, çevre, ekonomi gibi faktörleri ciddi bir şekilde etkileyen, olağanüstü seviyelerde kitlesel zayıt, hasar veya bozulma ile sonuçlanan, herhangi bir doğal veya insan yapımı olay olarak belirtmektedir. Bu nedenle, Glenn hibrit savaş tarafından hedeflenen toplum üzerindeki etkiyi dikkate almaktadır. İkinci olarak askeri olmayan araçların dâhil edilmesidir. Glenn’e (2016) göre; savaşın amaçlarına ulaşılmasındaki ana rol, psikolojik operasyonlar, propaganda, ekonomik yaptırımlar, ambargolar, suç faaliyetleri, terörist faaliyetler vb. nitelikteki diğer yıkıcı faaliyetler gibi askeri olmayan araçlarla da gerçekleştirilebilmektedir. Düşman askeri operasyonlarını, tüm topluma ve özellikle siyasi yapılara, devlet otoritelerine ve yerel yönetime, devlet ekonomisine, nüfusun moraline karşı, simetrik ve asimetrik savaş operasyonlarını birleştiren düzensiz kuvvetlerle gizlice gerçekleştirebilir.

Hibrit savaş, yeni teknolojileri veya mevcut teknolojiyi kullanmanın yeni yollarının bir sonucu olabilir. Bununla birlikte, genişletilmiş, hatta küresel bir alanda faaliyet gösterebilen devlet dışı aktörlerin ortaya çıkışı gibi faktörler de Hibrit çatışmalara neden olabilir. Bu anlamda modern devletlerin ve koalisyonların, teknolojiadaki muazzam farklılıklarla birleşmiş faydacı sebeplerle devam eden savaşlara müdahale etme isteklerinin artması da Hibrit çatışmalara yol açabilir. Bu süreçte hibrit savaş, genellikle inkâr edilebilir kuvvetlerin kullanımı, casusluk, etnik azınlıkların kullanımı ve terörizm ile karakterizedir. Bu anlamda yöntemlerin bir aracı olan hibrit savaşta şartlara ve stratejilere göre oluşturulan araçlar setiyle faaliyetler gösterilebilir (Johnson, 2018).

Dahası, hibrit savaşın yapısını oluşturan temel özellikler, savaşın; geleneksel/konvansiyonel, gayrinizami, sivil unsurları barındıran ve yarı askeri faktörlerin birleşimi ile doğacak yeni güçlerle ve oluşumlarla gerçekleşmesini sağlayabilmektedir. Hibrit savaşta diğer savaş yöntemlerinde olduğu gibi belirli politik hedeflere ulaşmak maksadıyla devlet veya devlet dışı bir aktör için bahsedilen bu temel faktörlerin kombinasyonu gerektirmektedir. Bu anlamda Hibrit savaşın sahip olduğu temel özelliklerden bir tanesi de küreselleşmiş dünya ortamında gerçekleştirilen eylemlere ‘belirsizlik durumu’ kazandırmasıdır. Bu belirsizlik durumunu makul bir şekilde inkâr edilebilecek

araçlar vasıtasıyla dolaylı bir yaklaşım sergilemeyi sağlayarak, kullanılan yaratıcı asimetrik metodolojiler vasıtasıyla gerçekleştirilen eylemler kamufle edilebilmektedir. Hibrit savaşın sahip olduğu belirsizlik durumu yaratma özelliği dışında, sürpriz unsurlar içermesi, propaganda, dezenformasyon (iç karışıklıklar yaratma vs.), siber saldırılar, bilgi savaşları, ekonomik yaptırımlar, asker-sivil ilişkilerinin kızıştırılması gibi özelliklerin tamamı arasında bütünleşik bir kampanya gerçekleştirilebilecek ve istenen etkilere ulaştırabilecek mahiyette özellikler barındırmaktadır (Hoffman, 2007).

Özetle; hibrit savaşın sahip olduğu en önemli özelliklerin başında propaganda gelmektedir. Propaganda, hedeflenen çıkarlar ve benimsetilmeye çalışılan ideolojik düşünceler doğrultusunda oluşturulan söylemleri kamuoyunun zihninde yer edecek şekilde tasarlayıp bunu farklı araçlarla ve farklı mecralarda gündeme getirmektir (Horn, 2016). Diğer bir özellik saldırgan tarafın hedef ülkenin imajını uluslararası arenada zedelemek için gerçekleştirdiği sabotajdır. Son zamanlarda hemen her an ve her yerde duyulan ve başvurulan yöntemlerden bir tanesi de terörizmdir. Terörizmdeki esas amaç hedef ülke üzerine planlanmış bir veya birden çok eylem düzenleyerek toplum içerisinde büyük korku ve endişe uyandırmak ve hedef taraf üzerinde güvensiz bir imaj yaratabilmektir. Terörizm, gerilla hareketleri ve isyan eylemlerini içerebilmektedir. Gerilla hareketleri daha çok hedef ülkenin silahlı kuvvetlerine karşı sıcak çatışmalara girme yöntemini ifade etmektedir. İsyân ise daha çok meşru yönetime karşı kitlesel eylemler başlatıp bunu olabildiğince geniş alanlara yayıp hükümet mercilerini zayıflatmaya yönelik yapılan hareketlerdir. Bu eylemler sırasında kamufle bir şekilde düzensiz askeri unsurlar, özel harekât birimleri, istihbarat ajanları ve milis güçler yer alabilmektedir.

4. Bir Hibrit Savaş Örneği: 2006 İsrail-Hizbullah Savaşı

2006 İsrail-Hizbullah Savaşı'nın kökleri 1948'de İsrail devletinin kurulmasına kadar dayanmaktadır. Kuzey komşusuyla olan gergin ilişkileri nedeniyle, İsrail Lübnan'ı birkaç kez istila etmiştir. Bununla birlikte, İsrail'in Lübnan'ı en son işgal ettiği 2000'de işgal sona erdiğinde, İsrail'in kuvvetlerini geri çektiği, 2006'nın savaşına götüren yeni bir sınır çizgisi kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Lübnan Hükümeti'nin topraklarının kontrolünü yeniden sağlamasına izin vermek amacıyla “mavi hat” sınır çizgisini belirlemiştir (Bjerregaard, 2012).

Lübnan'da bir başka güç olarak kendine alan bulan Hizbullah, İsrail'in Lübnan'dan çekilmesiyle birlikte konumlarını güçlendirmeye başlamıştır. Lübnan yönetimi, güney bölgesini Hizbullah'ın etkisine açık bırakarak, Hizbullah'ın bu sayede etkisini artırmaya yol açmıştır. Hizbullah, bu yönetişim eksikliğini tüm potansiyeliyle kullanarak devlet içinde etkin bir güç olmuştur. Hizbullah, sadece Güney Lübnan'ın askeri gücünü kullanarak kontrolünü güçlendirmekle kalmayarak, aynı zamanda yerel topluluklar arasında okullar, tıbbi tesisler, ihtiyaç sahiplerinin bakımı gibi sosyal sorumluluklarda alarak gücünü perçinlemiştir. Hizbullah bu şekilde Güney Lübnan'da hem etkili bir şekilde kolluk gücünü ele almış hem de toplum içerisinde istikrarı koruyan bir güvenlik gücünün boşluğunu doldurmuştur. Sadece kolluk işlevlerine yönelik olmayan bu askeri kabiliyetlerin nihai hedefi, İsrail'in Lübnan'daki varlığına meydan okumak olmuştur. Hizbullah ayrıca, geniş kapsamlı savunma hazırlıkları yaparak gelecekte Lübnan topraklarında İsrail ile kaçınılmaz bir yüzleşmeye hazırlıklar yapmıştır. Bu anlamda Hizbullah'ın askeri felsefesi, gerilla temelli 'Müslüman direnişi' kavramı etrafında şekillendirilmiştir. Bu kavram, Hizbullah savaşçılarının hem sivil hem de askeri bir stratejinin parçaları olarak rol aldığı anlamına gelmektedir (McCulloh ve Johnson, 2013).

2006 Savaşı, 12 Temmuz'da iki İsrail askerinin kaçırılmasıyla başlamıştır. 24 saat içinde İsrail Hava Kuvvetleri, Beyrut uluslararası havaalanını da içerecek şekilde Lübnan'da hedefleri vuran bir hava saldırısı başlatmıştır. İsrail Savunma Kuvvetleri 48 ila 72 saatlik bir bombalama saldırısı gerçekleştirdikten sonra bir acil durum planı başlatmış ve ardından Lübnan'a askerlerini serbest bırakması için saldırılarını sürdürmüştür. Hizbullah ise, İsrail'in kuzeyini hedef alarak etkili bir şekilde kısa ve orta menzilli füzelerden oluşan bir savunmayla yanıt vermiştir. Çatışma başladıktan kısa bir süre sonra genel durum ciddi bir şekilde kötüleşince başta ABD olmak üzere birçok batılı ülke, 18 Temmuz'dan itibaren kalması zorunlu olmayan personelini ve sivilleri Lübnan'dan tahliye etmeye karar vermiştir (Bjerregaard, 2012).

22 Temmuz'da İsrail kara kuvvetleri Lübnan'a girerek savaşı daha geniş bir alana yaymaya başlamıştır. 5 Ağustos'a kadar İsrail Savunma Kuvvetleri'nin Lübnan'ın güneyinde yaklaşık 10.000 askeri var olduğu ifade edilmiştir (Samuel & Rajiv, 2018). Ancak, üç hafta süren kara savaşından sonra İsrail Birlikleri dört milden daha fazla içlere doğru nüfuz edememiştir. 10 Ağustos'ta bir İsrail zırhlı birliği, stratejik önemi olan 'Vadi Saluki'ye ilerleyerek Hizbullah direnişini kırmaya çalışmıştır. Bu vadi güney Lübnan'ı etkili bir şekilde bölen bir konuma sahiptir. Burada iki gün

boyunca süren çatışmada; tanksavar roketleri, tanksavar füzeleri, mayın ve el yapımı patlayıcı cihazların kombinasyonu ile savunma gösteren Hizbullah tarafından tahrip edilen 12'den fazla İsrail tankı olmuştur. Vadiye yapılan saldırı başarısız olunca buradaki çatışmalar ateşkesten iki gün önce son bulmuştur. Bölgesel ve uluslararası baskılar sonuçlanıncaya kadar savaş devam etmiştir. Bu süreç içerisinde İsrail birlikleri, sivil hedeflere yönelik gerçekleştirmiş olduğu acımasız roket saldırılarından sonra uluslararası kamuoyundan ve iç baskıdan gelen tepkiler sonucunda 14 Ağustos 2006'da ateşkes kararı almak zorunda kalmıştır (Samuel & Rajiv, 2018).

Sonuç olarak; 2006'da Güney Lübnan'da meydana gelen savaşta; bir tarafta bir devlet aktörü olan İsrail ve diğer tarafta bir devlet dışı aktör olan Hizbullah yer almıştır. Bu savaş literatürde birden fazla yazar tarafından 'Hibrit Savaş' örneği olarak incelenmektedir (Hoffman, 2007; Norton, 2007; McCulloh & Johnson, 2013). Bu savaşın böyle incelenmesinin bir nedeni; İsrail'in emrinde modern bir ordunun tüm avantajlarına sahip olduğu ve Hizbullah aleyhine sonuçlanacağı bir durum gibi görünmesidir.

Hizbullah devlet dışı bir aktör olarak nitelendirilmesine rağmen, çoğu zaman geleneksel devletlere atfedilebilecek bazı yetenekleri göstermiştir. Bir devletin gösterebileceği niteliklerin yanında, örgütün sağlamış olduğu sosyal imkânlar ve refaha yönelik faaliyetler, devlet içerisinde bir alternatif olma fırsatı sağlayarak örgütü diğer örgüt tiplerinden ayıran bir özellik sergilemesini sağlamıştır. Gerilla tarzı savaş kabiliyetine sahip olan örgütün İsrail askeri birliklerine karşı başarılı olması beklenmemiştir (Norton, 2007). Ancak 34 gün süren çatışmalardan sonra İsrail hedeflediği başarıyı elde edemezken, Hizbullah güney Lübnan'ın kontrolünü ele geçirmiştir (Hoffman, 2007).

Hibrit bir güç olarak analiz edildiğinde, Hizbullah 2006 İsrail-Hizbullah Savaşı bağlamında bazı güçlü özellikler göstermiştir. Hibrit savaşın ilk prensibinden biri, bir Hibrit gücün kompozisyonunun, yeteneklerinin ve efektlerinin gücün kendine özgü içeriğe sahip olmasıdır. Bu bağlamda, incelenen savaşın yaşandığı zamansal, coğrafi, sosyo-kültürel ve tarihi ortam bağlamında özgün bir içeriğe sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan hibrit organizasyon içerisinde kuvvet sağlayan belirli bir ideolojinin var olduğu anlaşılmaktadır. Bu ideoloji doğal olarak stratejik bağlamla bağlantılıdır ve hibrit gücün sosyo-kültürel, dini kimliğin içine dayanmaktadır. Ortaya çıkan bu güç, mevcut kuralları stratejik bağlamda yeniden tanımlamaktadır. Bu anlamda Hizbullah, hem İsrail karşıtı bir milis gücü, hem de Lübnan'daki bir Şii koruyucusu olarak üstlendiği rolünü temel alan bir 'İslam Devrimi'

ideolojisini sürdürmektedir. Bu durum hem iç hem de dış destek ilişkilerini desteklemenin yanı sıra Lübnan'da egemen olmayan bir aktör olarak Hizbullah'ın büyüme ve kontrol alanını genişletme olanaklarını da kolaylaştırmıştır (Norton, 2007).

Bu anlamda Hizbullah sadece fiziksel olarak savaş meydanında savaşmamıştır. Savaş sürecinde başta geniş bir propaganda kampanyasıyla İsrail'e meydan okumuştur. Televizyon ve radyo istasyonları vasıtasıyla Hizbullah ve liderleri birçok Arap ve Müslüman toplumda İsrail'e karşı direnişin yeni öncüsü olarak başarılı bir şekilde gösterilmiştir. Bu durum, Arap dünyasında ve uluslararası toplumun bazı kesimlerinde, bölgedeki en güçlü askeri güce ve istihbarata sahip olan İsrail'in devlet dışı bir aktör olan Hizbullah karşısında mağlup olduğu algısını yaratmıştır (Mulhern, 2012; Hoffman, 2007).

Savaşın böyle sonuçlanması sadece Hizbullah'ın göstermiş olduğu hibrit taktiklerle açıklanamaz. Diğer taraftan güçlü bir istihbarat ve savunma birliklerine sahip olan İsrail'in göstermiş olduğu performans da çok önemlidir. Bu açıdan İsrail Savunma Kuvvetleri (IDF)'nin savaş sırasındaki davranışı, İsrail'in caydırıcılığının yıkılışına katkıda bulunan birtakım zayıflıkları ortaya koyduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan birincisi, İsrail dünyanın önde gelen istihbarat örgütüne sahip olmalarına rağmen istihbarat yürütme süreçlerinin eksik kaldığı anlaşılmaktadır. En başta Hizbullah'ın sahip olduğu silah gücü (roket, füze, tanksavar vb. ağır silahlar) ve konumu hakkındaki verileri yetersiz kaldığı ve Hizbullah'ın Güney Lübnan'da tahkimat sistemini kurduğunu yeterli derecede öğrenemedikleri anlaşılmaktadır. Böyle bir istihbarat örgütü devletin yüksek seviyelerinde bulunsa bile, savaş durumunda düşman bilgilerinin savaş güçlerine verimli bir şekilde dağıtamamış olmasının devlete faturası ağır olabilmektedir. İkincisi, İsrail Savunma Kuvvetleri'nin savaş taktik ve doktrinini, rakibinin yeteneklerindeki değişim ve gelişime göre ayarlayamadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla İsrail Savunma Kuvvetleri, Hizbullah'ın İran ve Suriye'den çok sayıda ağır silah desteği aldığını bilmesine rağmen, kendi kuvvetlerinin taktiklerini bu gerçeğe göre uyarlamadığı ve bu durumu basite aldığı anlaşılmaktadır (Samuel & Rajiv, 2018).

Hizbullah savaş sırasında; füzeler, insansız hava araçları, silahlı dronlar ve doğaçlama patlayıcı cihazlar gibi konvansiyonel silahlar kullanarak gerillalardan ve ordu tarzı birliklerinden oluşan merkezi olmayan hücreler kullanmıştır. Ayrıca şifreli iletişim kanallarıyla iletişim kurup, termal kameralarla İsrail askerlerinin hareketlerini izlemişlerdir. Bu durum neticesinde İsrail her ne kadar silah gücü üstünlüğüne sahip olmuş olsa da iyi eğitilmiş ve gizlenmeyi iyi bilen Hizbullah milisleri

karşısında istediğini elde edememiştir. Bu yeni nesil savaşın diğer bir unsuru olan modern bilgi teknolojileri vasıtasıyla, yaşanan bir olay kısa bir sürede milyonlarca izleyici ve dinleyiciye ulaştırılabilmektedir. Bu anlamda Hizbullah savaşı medya yoluyla ihraç etme ve İsrail'e uluslararası toplumdan baskı yapma konusunda bilinçli bir çaba da sergilemiştir. 2006 Savaşı'nda Hizbullah televizyon istasyonları vasıtasıyla kendi görüşlerini ileterek milyonlarca izleyiciye ulaşabilmiştir (Mulhern, 2012).

Konvansiyonel unsurlar, düzensiz/gerilla taktikleri, bilgi savaşı, propaganda, siber ve psikolojik operasyonların bir arada kullanılmasını kapsayan hibrit savaş formuyla 2006 İsrail-Hizbullah savaşını sistematik bir şekilde özetlemek gerekirse; İsrail'in Ortadoğu bölgesinin en güçlü askeri ve istihbari altyapısına sahip olması; uydu destekli istihbarat ve gelişmiş sinyal kesme teknolojileri, ileri teknoloji hava gücü, etkili komuta-kontrol sistemleri ve önleyici vuruş kapasitesine sahip olması bağlamında İsrail'in klasik anlamda mutlak üstünlüğüne karşın, Hizbullah 2006 yılında şu hibrit unsurları başarıyla birleştirmiştir: a-)asimetrik savaş stratejileriyle küçük hücre yapısı, yer altı tünelleri ve topografik avantaj sayesinde konvansiyonel saldırılardan sakınabilmiş ve İsrail'in istihbarat üstünlüğünü etkisiz kılmıştır, b-) gerilla taktikleri ve füze gücüyle Hizbullah, savaş boyunca çok sayıda füze fırlatarak İsrail'in kuzeyinde ciddi sivil panik ve baskının oluşmasını sağlayarak iç kamuoyunda savaşın başarısız olduğuna dair bir algı oluşturarak hükümete yönelik eleştirileri arttırıp, sadece askeri değil psikolojik bir yıpratma stratejisi uygulamıştır, c-) medya ve algı operasyonlarıyla İsrail saldırılarının Lübnan'daki sivil sonuçlarını küresel medya üzerinden etkili şekilde kullanarak uluslararası meşruiyet kazanmıştır, d-) savaş öncesi konvansiyonel anlamda askeri modernizasyon gerçekleştirmiş olması (İran ve Suriye destekli) örgütün geleneksel bir milis gücünden çok daha organize ve başarılı hale gelmesini sağlamıştır. Bu sayede İsrail birçok askeri hedefi vurmasına rağmen Hizbullah'ı askeri olarak tasfiye edememiştir. Savaş sonunda, Hizbullah lider kadrosu büyük ölçüde sağ kalmıştır, silah kapasitelerinin büyük bir kısmı ayakta kalmıştır, Lübnan halkı ve Arap dünyasında direnişin sembolü haline gelmiştir. Bu bağlamda, İsrail'in teknolojik ve istihbari üstünlüğü, hibrit savaşın dağınık, esnek ve çok katmanlı doğasına karşı stratejik bir zaaf sergilediği söylenebilir.

Neticede Güney Lübnan'daki bu savaş, İsrail istihbaratının ve savunma kuvvetlerinin duruşundaki önemli zayıflıkları ortaya koyduğu gibi modern çatışma ortamlarında mutlak askeri üstünlüğün zafer garantisi olmadığını göstermiştir. İsrail'in sahip olduğu istihbarat yapılanması iyi olmasına

rağmen garanti bir başarı sağlayamamıştır. Ayrıca askeri ve ekonomik avantajlarına rağmen İsrail'in kötü bir istihbarat süreci yönetmesi ve yanlış politikalar belirlemesi başarısızlığın önünü açarak, Hizbullah'a yönelik operasyonel ve stratejik hedeflerini gerçekleştirememesine sebep olmuştur. Diğer taraftan Hizbullah, hedefine ulaşmak ve düşmanını yenmek için savaşıya devam etmek zorunda olan, bu süreçte hibrit modelin unsurlarını uyumlu ve başarılı şekilde kullanan bir güç olarak hareket etmiş olması, onun askeri değilse bile stratejik ve psikolojik düzeyde görece bir zafer elde etmesini sağlamıştır.

Sonuç

Savaş olgusunun gelişimi tarih boyunca hep sürmüştür ve dünya üzerinde insanlığı var olduğu sürece bu gelişimin devam edeceği anlaşılmaktadır. Bu gelişim süreci dönemlere ayrıldığında sürekli olarak bir değişim ve dönüşüm olmuştur. Bu tarihi süreç inceleme konusu olduğunda dönemler içerisinde savaş olgusunun konvansiyonel, asimetrik, ekonomik, siber alan ve nükleer savaşlar gibi pek çok form ve yöntemle aktörler tarafından kullanılarak birbiri üstünde baskın olma ve kendi çıkarlarını kabul ettirmek için kullanılmıştır. Bu anlamda her ne kadar yaşanan teknolojik gelişmeler ve hukuki normlar savaşın yöntem ve araçlarını değiştirmiş olsa da savaştaki temel amaç değişmemiştir.

Dünyada yaşanan küreselleşme ile birlikte artan tehditler ve istikrarsızlık neticesinde; ham madde, enerji, finans, bilgi, çevre ve gıda sektörlerinde uluslararası güvenliğe karşı yeni zorluklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu zorluklarla birlikte kitle imha silahlarının yayılması, uluslararası terörizm, uluslararası örgütlü suçlar, yasadışı göç, korsanlık, devletlerarası ve sivil çatışmaların tırmanması gibi tehditler de daha da artmakta ve yeni bölgeleri ve devletleri kapsamaktadır. Ayrıca küreselleşmenin ve teknolojik gelişmelerin etkileri; devletlerin ve devlet dışı aktörlerin çatışmaya girme yollarını ve nedenlerini de değiştirmiştir. Giderek artan bir şekilde savaşlar askeri güçlerden çok psikoloji ve kimlikle daha fazla disiplinli, daha belirsiz bir durum olmaya başlamıştır. Bu tehditlere karşılık olarak ulusal çıkarların uygun bir şekilde korunması ve bu tehditlere karşı önlem alınmasının ön şartı, ulusal güvenlik sisteminin oluşturulması ve etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak olduğu söylenebilir.

Dünyada artan bu tehdit ortamı ve eşitsiz durumların gittikçe artması neticesinde ve güçlünün daha güçlü olma arzusunda olması savaşların karakterinde büyük değişiklikler yaşanmasına yol açmıştır. Bu anlamda yeni bir karakter ve yöntem olarak tartışılan ‘Hibrit Savaş’ modeli savaş çalışmaları alanında savaşın gelmiş olduğu son durumdaki değişimleri ve içerisinde barındırdığı asimetrik özelliği ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu asimetrik özellikler devletlerin artık geleneksel güçler olarak nitelendirilmesini giderek imkânsız hale getirmektedir. Diğer taraftan devlet dışı aktörlerin ise düzensiz olarak nitelendirilmesini sınırlandırmaktadır. Bu doğrultuda gelecekteki zorluklar daha gelişmiş alternatif yapılar ve stratejiler sunma mecburiyetinde bırakmaktadır/bırakacaktır.

Stratejik çalışmalar alanında tanım ve terminoloji ile ilgili eleştiriler olsa da dünya bugün yeni savaş modeliyle karşı karşıyadır. Merkezi devletler ve devlet dışı aktörler arasındaki dengesiz askeri güç farkı ve gelişim gösteren diğer boyutlar böylesi bir savaş türünün doğmasına yol açan sebeplerin başında gelmektedir. Taraflar çıkarlarını empoze ettirebilmek için Hibrit Savaş’ın farklı unsurlarını kullanabilmektedir. Aynı zamanda Hibrit Savaş sahip olduğu asimetrik temellerden dolayı kırılganlıkları ve uluslararası sistem içerisindeki ‘gri alanları’ arttırmak üzere vücut bulmaktadır.

Konvansiyonel savaşların Hibrit Savaşlara evirildiği bu çağda görünen o ki gelecek, geçmişe göre daha çeşitli yaklaşımlarla birlikte daha çeşitli zorluklarla mücadelelerin yaşanmasına şahit olacaktır. Hibrit Savaş bunu; ulusal güç (başta istihbarat ve silahlı kuvvetler), bilgi işlemleri, siber ve elektronik işlemler, geleneksel olmayan işlemler ve gerektiğinde veya yapabildiği geleneksel işlemler ile amaç doğrultusunda harmanlayarak gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır.

Karmaşık bir yapıya sahip olan Hibrit Savaş kavramı içerisinde istihbarat/istihbarat teşkilatlarının rolü ve performansı hiç olmadığı kadar tartışılmalıdır. Çünkü Hibrit Savaşın sahip olduğu belirsizlik durumu, donmuş çatışmalar bırakması, devletlerin sessizce savaş başlatması, savaş ve barış arasındaki çizginin bulanıklaşmış olması istihbarat/istihbarat teşkilatlarının şimdiye kadar ki üstlenmiş oldukları görevleri daha da geliştirmelerini zorunlu kılmaktadır. Çalışmada ele alınan 2006 İsrail- Hizbullah savaşının sonuçları göz önüne alındığında dünyada askeri güç bakımından iyi bir noktada olan ve aynı zamanda dünyanın sayılı büyük istihbarat yapılanmalarından birine sahip olan İsrail’in savaşın mağlup tarafı olarak algılanması durumun önemini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak; sorunları daha da karmaşık hale getiren küreselleşme süreci daha fazla aktörün ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu da devletlerin asimetrik ortamda güvenlik sistemlerine daha

fazla yatırım yapmalarını zorunlu kılmaktadır. Bu güvenlik yatırımları, herhangi bir devletin silahlı kuvvetleri ile birlikte zorlayıcı gücünün çekirdeğini oluşturan istihbarat teşkilatlarını da kapsamalıdır. Asimetrik zorluklar ne olursa olsun, istihbarat çalışmaları geliştirilerek devam etmelidir. Çünkü Hibrit Savaş gibi sonu belli olmayan savaşlar sürecinde gözetim ve keşif varlıklarına, özellikle de insan istihbarat yeteneklerine daha önemli derecede ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca, devletler daha geniş kapsamlı kaynaklardan bilgi toplayabilmeli ve birleştirebilmeli ve hizmetler, hükümet ve ortaklarla istihbarat paylaşmak için sistemler kurmalıdır. Bu yetenekleri sağlamak için gereken kuvvet, tek görevli bir güç değil, dengeli ve çok yönlü bir güç olmalıdır.

Kaynakça

- Acar, Ü., & Urhal, Ö. (2007). Devlet Güvenliği, İstihbarat ve Terörizm. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Avcı, G. (2004). İstihbarat Teknikleri-Aktörleri, Örgütleri ve Açmazları. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Bachmann, S. D., & Gunneriusson, H. (2015). Hybrid Wars: The 21st-Century's New Threats to Global Peace and Security. *Scientia Militaria, South African Journal of Military Studies*, 43(1), 77-98. Ocak 14, 2019 tarihinde <file:///C:/Users/Sau/Downloads/1110-2624-1-PB.pdf> adresinden alındı
- Bozkurt, E. Poyraz, Y., & Selcen Erdal. (2010). Devletler Hukuku (9.Baskı b.). Ankara: Yetkin Basımevi.
- Clausewitz, C. (1999). Savaş Üzerine (1.Baskı b.). (H. F. Çeliker, Çev.) İstanbul: Özne Yayınları.
- Çınar, B. (1997). Devlet Güvenliği, İstihbarat ve Terör. Ankara: Sam Yayınları.
- Eker, S. (2015). Savaş Olgusunun Dönüşümü: Yeni Savaşlar ve Suriye Krizi Örneği. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 31-66. Ocak 3, 2019 tarihinde <https://dergipark.org.tr/download/article-file/159014> adresinden alındı

Freedman, L. (2014). Ukraine and the Art of Limited War. *Survival Global Politics and Strategy*, 56(6), 7-38. Şubat 2, 2019 tarihinde <https://doi.org/10.1080/00396338.2014.985432> adresinden alındı

Glenn, R. W. (2016). Thoughts on “Hybrid” Conflict. *Small Wars Journal*, 1-8. Şubat 3, 2019 tarihinde <https://smallwarsjournal.com/blog/journal/docs-temp/188-glenn.pdf> adresinden alındı

Handel, M. I. (1989). *War, Strategy and Intelligence*. London: Routledge; 1 edition.

Herman, M. (1996). *Intelligence Power in Peace and War*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hilsman, R. (1973). *Intelligence through the Eyes of the Policy Maker*. R. Blum içinde, *Surveillance and Espionage in a Free Society* (s. 163-177). New York: Irvington Press.

Hoffman, F. G. (2007). *Conflict in the 21.st Century : The Rise Of Hybrid War*. Potomac Institute for Policy Studies, 5-72. Ocak 23, 2019 tarihinde <http://www.potomac institute.org/> adresinden alındı

Holsti, K. J. (1996). *The State, War and the State of War*. Cambridge: Cambridge University Press.

Horn, C. B. (2016). *On Hybrid Warfare*. Ottawa: Canadian Special Operations Forces Command.

Johnson, R. (2018). Hibrit Tehdidin Tarihsel Evrimi. Y. Özel, & E. İnaltekin içinde, *Savaşın Değişen Modeli: Hibrit Savaş* (M. A. Yazıcı, Çev., s. 1-6). İstanbul: Milli Savunma Üniversitesi Yayınları.

Kaldor, M. (1999). *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*. Stanford: Stanford University Press.

Mansoor, P. R. (2012). *Hybrid Warfare in History*. W. Murray, & P. Mansoor içinde, *Hybrid Warfare: Fighting Complex Opponents from the Ancient World* (s. 1-18). Cambridge: Cambridge University Press .

McCuen, C. J. (2008). *Hybrid War*. *Military Review*, 107-113. Ocak 28, 2019 tarihinde <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/mccuen08marapr.pdf> adresinden alındı

Münkler, H. (2010). *Yeni Savaşlar*. (Z. A. Yılmaz, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Mulhern, S. K. (2012), December). An Analysis Of Hezbollah's Use Of Irregular Warfare. Intelligence and National Security Studies Program. Texas: The University Of Texas Atel Paso.

Neag, M. M. (2016). A New Typology of War: The Hybrid War. Revista Academiei Forțelor Terestre, 21(1), 14-20. Ocak 12, 2019 tarihinde http://www.armyacademy.ro/reviste/rev1_2016/NEAG.pdf adresinden alındı

Newman, E. (2004). The 'New Wars' Debate: A Historical Perspective Is Needed. Security Dialogue, 35(2), 173-189. Ocak 9, 2019 tarihinde <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.469.4895&rep=rep1&type=pdf> adresinden alındı

Norton, A. R. (2007). Hezbollah: A Short History. New Jersey: Princeton University Press.

Özdemir, H. (2012). Atatürk'ün Harp Kavramına Bakışı (2.Baskı b.). İstanbul: Harp Akademileri Basımevi.

Peterson, F. S. (1988). International Relations: The Global Condition In Late Twentieth Century. New York: McGraw-Hill College; Subsequent edition.

Robertson, K. (1987). Intelligence, Terrorism and Civil Liberties. Journal of Conflict Studies, 7(2), 43-62. Aralık 10, 2018 tarihinde <https://journals.lib.unb.ca/index.php/JCS/article/view/14756> adresinden alındı.

Snow, D. M. (1996). Uncivil wars: international security and the new internal conflicts. Boulder: Lynne Rienner Publishers.

Samuel, S., & Rajiv, C. (2018). Israel and the Challenges of Hybrid Warfare. V. Deshpande içinde, Hybrid Warfare: The Changing Character of Conflict (s. 122-140). New Delhi: Pentagon Press.

Tılısbık, N., & Akbal , Ö. (2006). İstihbarat ve Türkiye: Vazgeçilmez Bir Silah Olarak İstihbarat. Konya: Nüve Kültür Yayınları.

Tzu, S. (2008), "Savaş Sanatı", Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 5. Basım.

Uşaklı, A. B. (2007). Savaşın Dönüşümünde Teknolojik Gelişmelerin Etkisi. Ankara : Atılım Üniversitesi.

Varlık, A. B. (2013). Savaşı Tanımlamak: Terminolojik Bir Yaklaşım. Avrasya Terim Dergisi,1(2).Kasım 7, 2018 tarihinde <https://dergipark.org.tr/download/article-file/59826> adresinden alındı

Wright, Q. (1965). A Study of War (1.Baskı b.). Chicago: The University of Chicago Press